

МІЖ СПІВПРАЦЕЮ ТА КОНФЛІКТАМИ

Лідія Лазурко

Дослідження українських вчених на сторінках польських історичних часописів Львова ХІХ ст.

Наукова преса як важлива складова професійного ландшафту історичної науки з'являється у Львові у першій половині ХІХ ст. услід за першими науковими об'єднаннями та стає виразником їхніх інтересів і невід'ємною частиною комунікативного процесу. Науковий журнал як явище стає однією з найбільш мобільних форм професійної діяльності, а тому вивчення його змісту та обставин функціонування дає можливість відстежувати зміни, які переживала історична спільнота. А у контексті багатокультурної Галичини вивчення матеріалів наукових часописів ще й дає змогу прослідкувати співпрацю науковців краю.

Одним з перших львівських видань, що претендувало на роль наукового часопису, і значну частину змісту якого займали питання історії, став орган наукового товариства «Оссолінеум», що з різною періодичністю та під різними назвами видавався протягом 1828–1869 рр. Ще у 1817 р. граф Юзеф Максиміліан Оссолінський заснував у Львові, у приміщенні колишнього монастиря сестер ордену кармеліток, приватну бібліотеку. Її фонди складала книга з його ж колекції та зібрань графів Любомирських, Скарбків, Сапег та інших.

У 1827 р. на базі бібліотеки було створене польське науково-дослідницьке товариство «Оссолінеум», або «Інститут Оссолінських», чия історія давно стала об'єктом наукового вивчення¹. Значно менше уваги приділялося

---

¹ Gębarowicz M. Zakład narodowy imienia Ossolińskich we Lwowie. – Lwów: wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1926. –

історії діяльності видавничої трибуни цього наукового закладу – першого наукового часопису Львова, до роботи над яким періоди, що залучалися й українські вчені.

Протягом 1828–1830 рр. видання називалося «Czasopism naukowy Księgozbioru publicznego imienia Ossolińskich», у 1831–1834 та 1841 рр. – «Czasopismo Naukowe od Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich», у 1842–1844 та 1847–1848 рр. – «Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich», а протягом 1862–1869 рр. діяльність періодичного органу Оссолінеуму провадилася під назвою «Biblioteka Ossolińskich» з підтитлом «historii, literaturze, umiejętnościom i rzeczom narodowym poświęcone. Pocztenowu». Започаткував цей видавничий проєкт о. Францішек Сярчинський – перший директор Оссолінеуму, що приступив до своїх обов'язків у листопаді 1827 р. Назагал головним завданням Ф. Сярчинського, згідно з планами М. Оссолінського, було перетворення ввіреної йому інституції на науковий заклад, де здійснюється справжній інтелектуальний пошук. У цьому контексті вельми важливим було організувати регулярне функціонування наукової трибуни, якою мав стати часопис, орієнтований на кращі тогочасні взірці. Один з перших дослідників творчості Ф. Сярчинського Теофіль Еміль Модельський вважав, що прототипом «Czasopisma naukowego...» був часопис чеського Національного музею, який з'явився у 1827 р. і мав назву «Časopis Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách»². А сам Ф. Сярчинський апелював до французького поета,

---

24 s.; Fischer A. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich: Zarys dziejów. – Lwów: wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1927. – 96 s.; Wasylewski S. Pod kopułą lwowskiego Ossolineum: Pamiętnik stypendysty i asystenta Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w latach 1905–1910. – Wrocław: wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1957. – 214 s.

² Modelski T. Ossolineum i czeskie Muzeum Narodowe (Pierwsze związki i zawiązki) // Roczn. Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1953. – t. 4. – S. 200.

драматурга і критика Жана Франсуа де ла Арпа, який в наукових часописах вбачав шлях до швидкого поширення наукової інформації.

Відповідно до волі фундатора установи, часопис мав інформувати читачів про праці вчених, що збереглися у колекціях закладу, поширюючи «світло науки»³. Але вже від початку Ф. Сярчинський вирішив не обмежуватися тільки цим і звертався до усіх, «чия письменницька, зазвичай невдячна, праця поєднує різноманітні товариства... чий смак не зіпсутий, хто зацікавлений пам'яттю про славу предків і мову вітчизни, хто відчуває насолоду в цій справі»⁴, з проханням надавати матеріали для часопису. У намірі редактора було збирати все, що є найкращим і найістотнішим у науковому житті, і повідомляти про це, щоб дати уявлення про рівень польської науки і культури.

28 квітня 1828 р. у друкарні Юзефа Шнайдера було видрукувано перший номер «Czasopisma Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich». Для кращого уявлення про теми й проблеми, які піднімалися на сторінках цього видання і задали тон усім подальшим виданням закладу, проаналізуємо його зміст. Перший номер часопису відкривався спогадами про графа Юзефа Максиміліана Оссолінського, зокрема читачів ознайомили з біографією та творчим доробком фундатора інституції⁵. А першим дослідженням цього номера стала праця Ф. Сярчинського про походження назви «слов'яни». Автор намагався знайти відповідь на питання про те, що дало початок

---

³ Obwieszenie Czasopisma, które Zakład naukowy księgozbioru imienia Ossolinskich wydawać będzie // Czasopismo Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich (dalei – CNKPiO). – 1828. – z. 1. – S. 1.

⁴ Там само. – S. 5.

⁵ S... [F. Siarczyński]. Wspomnienie zasług i dzieł męża wiekopomney pamięci Józefa Maxymiliana Hrabiego z Tenczyna Ossolińskiego, jako dług wdzięczności narodowej // CNKPiO. – 1828. – z. 1. – S. 9–38.

цій назві – поняття «слово» чи «слава», а також чи слов'яни, словаки, склавини є одним народом. Проаналізувавши назви різних народів, автор зробив висновок, що усі вони були видозмінами первинної назви «славів»⁶. За цим слідувала розвідка про давнє поселення радимичів і в'ятичі, котрі жили над Сяном і сусідили з ляхами та русичами, у якому Ф. Сярчинський, опираючись на інформацію давніх руських літописів, розширив географію наукових пошуків, аналізуючи гідронімів⁷.

Цей інтерес Ф. Сярчинського – головного редактора, автора і видавця в одній особі – до історії Русі та слов'янської тематики відкривав видання й для тодішніх українських дослідників. Вельми цікавою і показовою для цього періоду діяльності є перша публікація польською мовою вступної статті Івана Могильницького «Про руську мову», написана до підручника «Граматика языка словеноруського» (1823 р., автором перекладу з української на польську був поет Людвік Набелак)⁸. Нагадаємо, що І. Могильницький був першим серед західноукраїнських мовознавців, хто обґрунтував положення про самостійність і самотність української мови, чим спростовував поширені тоді уявлення про українську мову як діалект польської чи російської та аргументовано представляв її як одну з реальних східнослов'янських мов⁹.

Отож, розглянемо детальніше, якою постає перед читачами часопису руська мова у представленні І. Мо-

---

⁶ Fs. S. [F. Siarczyński]. Rozprawa, czyli Sławianie, lub Słowianie znać się, i mówić właściwie mają // CNKPiO. – 1828. – z. 1. – S. 39–63.

⁷ Fs. S. [F. Siarczyński]. Badanie o dawney siedzibie Radymiczánów i Wiatyczánó, nigdy nad rzeką Sanem w sąsiedztwie Lachów i Rusnów zamieszkałych // CNKPiO. – 1828. – z. 1. – S. 64–75.

⁸ Rozprawa o języku ruskim, przez Jana Mogilnickiego // CNKPiO. – 1829. – z. 3. – S. 56–87.

⁹ Kozik J. Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830–1848. – Kraków, 1973. – S. 82.

гильницького. Автор розділив свій нарис на 10 окремих смислових частин, у першій з яких намагався розтлумачити, що то таке – руський народ і чим є руська мова. Для цього він зробив невеликий екскурс в тогочасну довідково-словникову літературу, яка або ігнорувала цю тему, або визначала руську мову як діалект польської чи російської. Натомість І. Могильницький представляє руську мову як одну з давніх слов'янських. Попри те, як писав автор: «мова є властивістю народу, але не є залежною від його долі», він кількома штрихами окреслює історію Руської держави та трансформацію її назв. У цьому тексті вперше використовується на сторінках часопису етнонім «Україна» на позначення частини руських теренів. Так, підкреслюючи, що руський народ був поєднаний з польським королівством на правах рівності, І. Могильницький писав: «В краях польської Русі були, зокрема Поділля, Волинь і Україна»¹⁰. Як аргумент цієї давньої рівності автор наводив інформацію про те, що у руських землях польської корони руська мова була не лише мовою народу, а й уряду, використовувалася також при дворі Великого князівства Литовського та нею послуговувалися у знаних руських родинах. І. Могильницький доводив це фактом написання Литовського статуту руською мовою, якою провадилося й тодішнє судочинство, і зазначав, що така ситуація залишалася й після 1569 р. На думку автора, мова вийшла з ужитку еліт через посилення тиску і приниження русинів, які, щоби уникнути цього, зрікалися свого походження і його основної ознаки – мови.

Окрему увагу І. Могильницький приділив питанню відмінності руської мови від інших слов'янських мов – і від церковнослов'янської, і від російської, і від польської, про що свідчили численні перекладні тексти та згадки іноземців. У цих твердженнях він апелював до «Грамати-

---

¹⁰ Rozprawa o języku ruskim, przez Jana Mogilnickiego // CNKPiO. – 1829. – z. 3. – S. 56.

ки» М. Смотрицького, який у 1619 р. писав про руську мову як окрему. І. Могильницький наголошував, що: «У руських землях малої, червоної, білої і чорної Русі один діалект вживався аж до XVIII ст. і був, без жодних додатків, просто відомий як руська мова: «lingua ruthena, idioma ruthenium». Це давало можливість порозумітися усім: від Чернігова – до Перемишля, а відрізнялася на цих теренах завжди лише усна та книжкова мови. Діалекти малоруський, малоросійський і білоруський реально почали вирізняти лише після того, як значні частини Малої і Білої Русі відійшли до Росії в часи Петра I.

Наголошував І. Могильницький і на тому, що руська мова не виокремилася з польської мови, як це подавали тодішні польські дослідники. «Як історія народу, – писав автор, – так і історія мови свідчить, що вони не є похідними від польської, а лише подібними, що є свідченням їхньої спорідненості, але не ідентичності... Руська мова не є повітовою польською, оскільки руські землі ніколи не були повітом, так як тепер польські землі не є повітом російським. Руський народ був частиною Корони, так як зараз угорці та чехи є частиною великої Австрійської монархії. А якщо руська мова польській щось і винна, то свій борг вже давно сплатила, подарувавши багато нових виразів»¹¹.

Після раптової смерті 7 листопада 1829 р. уже літнього Ф. Сярчинського, яка трапилася за робочим столом, тривало дволітнє «безкоролів'я» – час, коли на тлі ротації допоміжних кадрів інституція не мала ні директора, ані хранителя фондів. Новим директором Оссолінеуму у 1831 р. став Костянтин Слотвінський, який натрапив, найперше, на господарські проблеми, пов'язані з незадовільним станом будівлі книгозбірні й розв'язання яких поглинало багато ресурсів і часу. Протягом 1831–1834 рр. часопис Оссолінеуму вже вповні редагувався К. Слотвінським,

---

¹¹ Там само. – S. 81.

який, відповідно до настанов фундатора та під впливом Листопадового повстання, намагався зосередити довкола закладу та його часопису польський інтелектуальний рух.

У цей період вперше з'являється іменний покажчик часопису, частіше публікуються рецензії і значно скорочується українська тематика. Хоча до співпраці з виданням запрошуються українські дослідники. Так, у 1831 р. з'являється розвідка під назвою «Зауваги, що стосуються руського напису на церковному дзвоні при львівській церкві Св. Юрія» о. Венедикта Левицького – українського греко-католицького церковного діяча, професора, а у 1829–1830 рр. – ректора Львівського університету. Щоправда в українській історії він більше відомий як ініціатор цензурної заборони альманахів «Руської Трійці» (наказав конфіскувати весь наклад «Зорі» і «Русалки Дністрової»), граматики живої народно-розмовної мови Йосипа Лозинського та інших видань. Але уже під час революції 1848–1849 рр. в Австрії він став членом Головної Руської Ради (керівником її відділу освіти), брав участь у діяльності першого з'їзду української інтелігенції у Львові та був співзасновником Галицько-Руської Матиці¹².

Стрижневою темою його розвідки стало питання з'ясування часу встановлення польського панування у Львові у XIV ст., що почало дискутуватися через напис на давньому церковному дзвоні з собору Святого Юрія у Львові: «В ле[то] 6849 [1341] сольян бил колокол сій святому Юрію при князі Дмитрії ігуменом Євфимьем. А писал Скора Яков». Це датування підважувало основну версію тодішньої польської історіографії про початки в 40-х рр. XIV ст. королівського панування на цих теренах. Цікавим є використання українським автором відмінних

---

¹² Стеблій Ф. І. Левицький Венедикт // Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – Київ: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла – Мі. – С. 85.

від польських істориків термінів (оперували такими поняттями, як включення, інкорпорація¹³), якими описувалися ці події. В. Левицький писав, що Казимир Великий ті частини Русі з містом Львовом завоював, застосовуючи терміни: взяв, захопив, оволодів¹⁴.

У директора Оссолінеуму і головного редактора його видання К. Слотвінського було ще одне важливе амплуа: друк і поширення патріотичної літератури. Ця його діяльність не залишилася не поміченою – і К. Слотвінського арештували. Протягом тривалого часу невизначеності наукова інституція залишалася під опікою лише кількох працівників. Допіру у 1839 р. куратор Х. Любомирський представив нового директора – Адама Клодзінського та хранителя фондів – Яна Шляхтовського. Бібліотека залишалася неупорядкованою, друкарня була опечатана, а читальня закрита. Як і в 1831 р., перше, чим зайнявся новопризначений директор, був ремонт занедбаних приміщень та впорядкування господарських питань. А у 1841 р., після семилітньої перерви, А. Клодзінський отримав дозвіл на відновлення діяльності часопису. До арешту попередній редактор К. Слотвінський встиг видати перший, та, частково, другий і третій зошити 1834 р. Відсутні сторінки цих двох зошитів і четвертий зошит видавав уже А. Клодзінський зі збережених матеріалів. І цим видавці часопису з дещо видозміненою назвою «*Czasopismo Naukowe od Zakładu Narodowego im. Ossolińskich wydawane*» виконали зобов'язання перед передплатниками 1834 р.

---

¹³ Fs. S. [F. Siarczyński]. Badanie, czyli mieszkańcy Rusi czerwonej mieli niegdyś jakie szczególne prawa pisane? // CNKPiO. – 1829. – z. 2. – S. 77; Stadnicki K. O pierwszych zaborcz wariagów na ziemi lachickiej i o grodzie Czerwieńsk // BNZiO. – 1844. – t. 9, S. 102.

¹⁴ B. L. [x. Ben. Lewicki]. Uwagi dotyczące się napisu ruskiego na dzwonie przy cerkwi metropolitalnej lwowskiej S. Jerzego Męczennika, a usuwające trudności z niego wynikłe // CNKPiO. – 1831. – z. 4. – S. 123–135.

Видання 1842 р. називалося уже «Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich. Pismo poświęcone dzięjom, bibliografii, rozprawom i wiadomościom naukowym». У «Вступі до нового часопису» головний редактор обережно висловлювався про невідповідність ідеї Оссолінського тому, що представлялося на сторінках попередніх видань, оскільки перший редактор Ф. Сярчинський робив особливий акцент на питанні історії, що не надто пошваблювало інтерес до часопису, а другий редактор К. Слотвінський подавав хоч і ширший спектр матеріалів, деякі з них не мали жодного стосунку до національної культури і також були надто зосереджені на минулому. На думку А. Клодзінського, обидві редакції навіть не намагалися «йти в ногу з часом» та не виконували основного постулату М. Оссолінського про потребу поширювати відомості про його наукові колекції. А це було особливо важливим, оскільки мало заохочувати читачів ближче знайомитися з ними, розуміти їхню значущість¹⁵.

Відтак протягом третього періоду діяльності видання на його сторінках українська тематика також з'являлася не часто. Але у цей період з редакцією часопису співпрацював український дослідник Іван Вагилевич, який на той час поволі еволюціонував від ідей «Руської трійці» до полонофільських позицій. І першим у часописі було надруковано його, написаний красивою, поетичною мовою, історико-краєзнавчий нарис про оповиту легендами давньоруську кам'яну заставу на урицьких скелях – «Берда в Уричі»¹⁶. А у наступному році І. Вагилевич опублікував фольклорно-історичну розвідку «Шелудивий Буняк». Цей персонаж в український фольклор потрапив в

---

¹⁵ А. К. [A. Kłodziński]. Wstęp do nowego czasopisma naukowego // Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich (BNZiO). – 1842. – т. 1. – С. 3–12.

¹⁶ Wagilewicz J. Berda w Uryczu // BNZiO. – 1843. – т. 6. – С. 151–168.

часи монгольської навали і у народній пам'яті поставав у демонізованому образі. В літописній характеристиці монгол Буняк представлявся «безбожним, шолудивим та хижим» і, навіть, став прототипом гоголівського Вія. У своїй розвідці І. Вагилевич, окрім фольклорних мотивів, намагався прослідкувати й історичну канву переказу в контексті монгольської навали на Галицько-Волинську Русь. У Галицько-Волинському літописі шолудивим Буняком називали монгольського воєначальника, відомого своїм протистоянням з Данилом Галицьким. Цьому Буняку приписувалася осада фортеці в Уричі (до цієї теми згодом звертався І. Франко у повісті «Захар Беркут») та знищення легендарного міста Бич (за однією з оповідей на його місці згодом постав сучасний Дрогобич – Другий Бич). Хоча, як зазначав І. Вагилевич: «в Галичині немає міста, з яким би не були пов'язані легенди про Буняка» і автор також намагався з'ясувати походження цих легенд¹⁷.

І в ще одній іпостасі з'являвся на сторінках цього часопису у 40-х рр. XIX ст. І. Вагилевич – як перекладач. У його тлумаченні було опубліковано працю знаного слов'янофіла, любителя археології, етнографа і фольклориста З. Ходаковського «Комунікаційні дороги в стародавній Росії»¹⁸. Виразно слов'янофільська, ця розвідка була покликана показати Давню Русь як торговельно-комунікаційний центр, підкреслити її роль посередника між Заходом і Сходом, Північчю та Півднем.

Аналізуючи ситуацію з виданням часопису після його «осучаснення» та за підсумками річної діяльності головний редактор зауважував: «Зміна титулу і духу часопису була прихильно прийнята. Читачі добре сприйняли ці

---

¹⁷ Wagilewicz J. Szeludywy Buniak. Z podań ludu // BNZiO. – 1844. – t. 11. – S. 181–195.

¹⁸ Chodakowski Z. D. Drogi komunikacyjne w starożytnej Rosyi (z rossyisk. przełożył J. Wagilewicz) // BNZiO. – 1843. – t. 7. – S. 111–138.

зміни. А один з найвідоміших сучасних письменників Ю. Крашевський не лише похвалив нашу ініціативу, а й побажав успіхів»¹⁹. Але насправді зусилля головного редактора не зробили часопис популярнішим, і коло його читачів далі не розширювалося. А. Клодзінський вдався до радикальних заходів – зробив паузу у виданні часопису, а у 1846 р. запропонував посаду головного редактора В. Полю, який тривалий час був кандидатом на місце в керівництві закладу. Останній поставив умову – вступати в права поволі, ознайомлюючись з внутрішніми механізмами функціонування редакції. Зійшлися на компромісному рішенні і В. Поль очолив редакцію й керував у 1847–1848 рр. виданням часопису, який намагався зробити більш белетристичним.

Вочевидь однією з перших таких «емоційно-сенсаційних» тем, що мали сколихнути інтерес до часопису, стала тема початків козацького повстання під проводом Богдана Хмельницького, яка з'явилася напередодні його 200-ї річниці. Це була перша окрема публікація, адже до того часу козацька проблематика не була присутня на сторінках часопису, якщо не враховувати невеличкого пасажу Ф. Сярчинського в «Історії Перемишльської землі» про те, що «козаки під проводом Хмельницького у 1648 р., які разом з татарами Львів обдерли, свої дрантаві полки по цілій Русі розсипали і до Перемишля підійшли»²⁰. Нарис 1847 р. друкувався за джерельними матеріалами з колекції Оссолінського і складався з трьох частин: короткої оповіді про початки повстання Б. Хмельницького, опису розгрому польського війська під Збаражем та листа до родичів у

---

¹⁹ Zdanie sprawy z czynności Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1842) przez A. Kłodzińskiego // BNZiO. – 1843. – t. 5. – S. 165–166.

²⁰ Fs. S. [F. Siarczyński]. Widomość o dawniejszym i późniejszym stanie miasta Przemyśla, o dziejach iego, o mieszkańcach niegdyś ziemi, teraz obwodu Przemyńskiego // CNKPiO. – 1829. – z. 1. – S. 8.

Краків львів'янина С. Кушевіча у часи облоги міста козацьким військом²¹. У цих матеріалах акцентувалося на злочинах, які чинилися козаками: тут козаки поставали розбійниками, що страчували людей, плюндруючи міста і села, а награбоване вивозили на Запоріжжя, а Б. Хмельницький представлявся зрадником. Доволі гостро критичувалися дії очільників польського війська та свавільної шляхти, що виявили неспроможність об'єднатися і консолидувати сили заради захисту, через що, зрештою, і зазнали неймовірних втрат²², та оповідалося про поневіряння львів'ян під час облоги міста²³.

Символічність цієї публікації вповні проявить себе уже в наступному 1848 р., коли політичні обставини розведуть поляків та українців Галичини по різні боки революційної барикади. Звітуючи про діяльність Оссолінеуму на початку 1848 р., директор А. Клодзінський наголошував, що для часопису цей рік мав стати найкращою епохою, а вже наприкінці 1848 р. редактор видання В. Поль бідкався, що в Галичині «інтерес до політики витіснив усі інші інтереси»²⁴. четвертий зошит першого тому часопису за 1848 р. вийшов зі значним запізненням і став останнім на цьому етапі діяльності Оссолінеуму. Настала найбільш тривала пауза у його виданні.

---

²¹ Nowiny o Chmielnickim. Fortelna i przemyslna zdrada Bohdana Chmielnickiego pryncypała, rebelizanta starzego kozaków zaporoskich przeciw Koronie Polskiej i W. X. Litewskiemu 1648 (Z rękopisów księgozbioru Ossolińskich) // BNZiO. – 1847. – t. 2. – S. 3–7.

²² Nowiny z pogromu wojska polskiego pod Piławcami r. 1648 // BNZiO. – 1847. – t. 2. – S. 8–13.

²³ Kopia listu ze Lwowa p. Samuela Kuszewicza, syndyka lwowskiego do Krakowa do p. Ojca swego i matki żonki swej // BNZiO. – 1847. – t. 2. – S. 14–17.

²⁴ Zdanie sprawy z czynności Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1848) przez A. Kłodzińskiego // BNZiO. – 1848. – t. 1. – z. 4. – S. 504–506.

Допіру у 1862 р. зміна політичних умов та поліпшення фінансового становища організації створили можливість відновити власне періодичне видання, редактором якого став Август Бельовський, що протягом 1850–1876 рр. також очолював і Заклад²⁵. Вдалими у фінансовому плані для Оссолінеуму початок 60-х рр. уможливив відновити діяльність періодичного наукового часопису під іменем «Biblioteka Ossolińskich. Pismo historyi, literaturze, umiejętnościom i rzeczom narodowym poświęcone. Poczet nowy».

Редагований А. Бельовським часопис від самого початку був орієнтований на дещо вищий рівень сприйняття. З цього приводу говорилося: «Ми би хотіли не лише оголошувати твори наших предків, що зберігаються в рукописах, але й публікувати сучасні авторитетні дослідження з питань науки і мистецтва, критичні огляди відомих праць і погляди на сучасний стан літератури. Ми не збираємося сягати окресів ні політичної журналістики, ні так званої белетристики»²⁶. Детальніше про історіографічну мотивацію створення видання головний редактор писав у першому номері у вступі до розділу, присвяченому історії: «Докладне знання про свій край, його історію та сучасність (...) а також усвідомлення народом себе – роз'яснити чи до вищої степені підняти – буде займати нашу увагу та становитиме предмет часопису Закладу, який від перших років свого існування надавав перевагу історії вітчизни та місцевим пам'яткам»²⁷.

Дві третини змісту першого тому часопису займали питання історії, які висвітлювалися у дослідженнях: «Королівство Галичини» та «Ян Станіслав Яблоновський»

---

²⁵ Kupczyński T. August Bielowski (1806–1876) // *Wiek XIX: sto lat myśli polskiej: życiorysy, streszczenia, wyjątki*, t. VIII. – Warszawa: wyd. Geberthner i Wolff. – 1913. – S. 485.

²⁶ Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem 17 dnia października 1861 r. M. Dzieduszyckiego // *Biblioteka Ossolińskich (BO)*. – 1862. – t. 1. – S. 398–399.

²⁷ Bielowski A. *Królestwo Galicyi* // *BO*. – 1862. – t. 1. – S. 1.

А. Бельовського, «Архів монахів» К. Годельбського та в оглядах А. Бельовським праць В. Ільницького та І. Шараневича у збірці «Стародавні галицькі города». У цей останній період діяльності часопису його автори повернулися до практики рецензування і у першому томі за 1862 р. бачимо огляд історичних праць українських авторів.

Характеризуючи «Стародавній Звенигород» В. Ільницького²⁸, А. Бельовський вітав потяг до наукового пізнання, що з'явився в краї. В. Ільницький – священик і гімназійний учитель – подав невеликий опис села Звенигород під Львовом, який у княжі часи було центром Звенигородського князівства. Там був опис місцевості, фантазій автора про те, як це місто могло виглядати в минулому також хронологічно укладені літописні згадки про нього. Відзначивши такі позитивні сторони роботи, такі як замилуваність предметом вивчення та ретельність відбору інформації, А. Бельовський вказував і на «непевні» моменти дослідження. Наприклад на те, що автор виводив початки Звенигорода з 1084 р. з краю, який називав Галицько-Перемишльським, незважаючи на те, що перші відомості про Галич датувалися допіру 1141 р. Цим оглядач нагадував, що говорячи про минуле, потрібно зважати на загальноприйнятну методика визначення дати заснування поселення та застосовувати відповідну, властиву часові географічну номенклатуру. Окрім того, на думку А. Бельовського, більшої ретельності вимагали опрацювання джерел цієї проблеми.

Що стосується «Історії міста Львова» І. Шараневича, то, на думку рецензента, його праця вирізнялася з-поміж інших тим, що автор не акцентував на політичних перипетіях, а намагався дати своєму читачеві опис внутрішнього життя тодішньої спільноти. А. Бельовський вва-

---

²⁸ Bielowski A. [рец.] Starodawne halickie grody. Część I. W. Illicki. Starodawny Dzwonograd (1861, 23 s.). Część II. I. Szaraniewicz. Starodawny Lwów (1862, 118 s.) // BO. – 1862. – t. 1. – S. 378–391.

жав, що праця І. Шараневича мала усі ознаки повчальної, а, отже, добротної монографії і зазначав, що «прочитали ми її зі справжньою приємністю і користю і мусимо визнати за автором дар непересічного проникнення в стосунки внутрішнього життя і їх з'ясування. На одне лише звернемо увагу – щоби намагався свої одиничні спостереження краще систематизувати і однорідні від різнорідних ретельніше відокремлювати. Читаючи працю, видно, що складові не завжди належно пов'язані між собою, натомість впливається багато загального, що розпилює увагу читача»²⁹.

І. Шараневич на сторінках часопису цього періоду постав і як автор дослідження «Церковні справи на Русі за часів Казимира Великого»³⁰. Основним завдання цього дослідження було з'ясувати, якими були досягнення «усіх цих пап, єпископів і монахів» з навернення Південної Русі в католицизм чи запровадження унії, що часом переривалися неприязними римській церкві стосунками на Русі і тривали від XII до XIV ст., коли їм почав допомагати король Казимир. І. Шараневич вважав, що саме факт захоплення Русі став визначальним у масовому покатоличенні місцевих мешканців. Проте самого Казимира автор характеризував як короля обережного, що погодився на відновлення Галицької митрополії у 1370 р. «заради спокою в цих землях та з огляду на труднощі, які переживала малоруська церква, яку у XIV ст. розривали суперечності і протистояння з Костантинополем та Москвою»³⁰.

Протягом семи років «Biblioteku Ossolińskich» редагував А. Бельовський, доки суспільна байдужість не змусила його завершити цей проект. Часопис такого типу виявився дуже дорогим: згідно зі звітом про діяльність у 1867 році, коли сталася чергова перерва у виданні, вартість 10 тому становила третину наукових видатків усієї

---

²⁹ Там само. – С. 390–391

³⁰ Szaraniewicz I. Kościelne sprawy na Rusi za rządów Kazimierza Wielkiego // BO. – 1863. – t. 2. – S. 318–337.

бібліотеки³¹, а кількість підписників і надалі залишалася дуже малою³². Провадження «Biblioteki Ossolińskich» припинилося і 12 том за 1869 р. став останнім у цьому періоді.

У середині 70-х рр. XIX ст. у Львові організаційні процеси захопили середовище зацікавлених археологією. У зв'язку зі зростанням інтересу до предметів старовини, археологія як наука почала заявляти про своє існування, залишаючись, проте, ще тривалий час в лоні історії культури та збираючи довкола себе шанувальників минулого дуже різних зацікавлень. Мода на старовину, що її частково забезпечувала археологія, не оминула й тогочасну Галичину. У 1848 р. у річці Збруч біля села Городниця було випадково знайдено Збруцького ідола – статую невідомого язичницького бога Святoviда. Ця знахідка виявилася надзвичайно великим стимулом, котрий сприяв появі цілої низки різних за характером наукових праць та ознаменувала початок пошуку та вивчення археологічних знахідок у Галичині³³. Широкий розголос в пресі за якийсь час зробив зображення Святoviда своєрідним символом археологічних досліджень у Східній Галичині, що стало потужним поштовхом до подальших пошуків та організаційної роботи. Станом на середину 70-х рр. XIX ст. у Львові сформувалося достатньо велике гроно зацікавлених археологією осіб, зусиллями яких 31 грудня 1875 р. постало «Towarzystwa Archeologicznego Krajowego» (далі – «ТАК») з власною науково-інформаційною трибуною – спеціалізованим історичним часописом «Przegląd Archeologiczny» (далі – «РА») ³⁴.

---

³¹ Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem dnia 12 października 1867 roku M. Dzieduszyckiego // BO. – 1868. – t. 10. – S. 432.

³² Там само. – С. 431.

³³ Булик Н. До питання про формування археологічної науки в Галичині у XIX столітті // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 9. – Львів, 2005. – С. 377.

³⁴ ЦДІАУ у Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство).

Вивчення організаційно-наукової діяльності редакції цього видання, а також окремих аспектів його функціонування вивчалось низкою дослідників³⁵, однак специфіка змістового наповнення видання у контексті польсько-української наукової співпраці не здійснювалося.

Поява у Східній Галичині наприкінці 1875 р. археологічного товариства видається закономірним результатом зростання цікавості до дописемної історії, з допомогою якої модерні європейські нації шукали власне етнічне коріння. Щоправда, ситуація цього краю мала свою специфіку, пов'язану з нашаруванням інтересів двох народів, що однаково завзято претендували на ці землі – поляків та українців³⁶. Однак в часи, про які йдеться, основною дослідницькою настановою ще був радше пошук задля пізнання та збереження спільного минулого, а не використання історичної аргументації для конфронтації. Ідейним натхненником і творцем львівської організації археологів виступив С. Крижанівський (1841–1881 рр.) – краківський

– Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 17 – 22 (Statut Towarzystwa).

³⁵ Jarowiecki J. Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 r. – Kraków – Wrocław, 2008. – S. 122; Toczek A. Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w., t. III., red. J. Maternicki, L. Zaskilnjak. – Rzeszów, 2005. – S. 190–191; Масик Р. Крайове археологічне товариство у Львові (1875–1890) // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, вип. 9–10. – Львів, 2008. – С. 157–170; Булик Н. Археологічні осередки Львова (1875–1914): Наукові пошуки та польові здобутки // Археологічні дослідження Львівського університету, вип. 11. – Львів, 2008. – С. 209–237; Лазурко Л. Початки спеціалізованої історичної преси у Львові (часопис «Przegląd Archeologiczny») // Historia. ciągłość i zmiana. Studia ofiarowane Profesorowi Jerzemu Maternickiemu / Pod redakcją naukową Mariola Hoszowska, Joanna Pisulińska i Paweł Sierżęga. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016. – С. 373 – 383.

³⁶ Ситник О. Археологічна наука у Львові (перша половина ХХ ст.). – Львів – Жешів, 2012. – С. 14.

історик, археолог і геральдист, знаний поціновувач мистецтва і старожитностей. На той час С. Крижанівський був дійсним членом краківської Академії знань та російського Імператорського археологічного товариства³⁷. У 1875 р., перебуваючи у Львові, він утворив підготовчий комітет до якого запросив «зацікавлених осіб та пошановувачів археологічних досліджень»³⁸. Віце-президентом і секретарем об'єднання стали, відповідно, професор Львівського університету Є. Янота та К. Відман, заступником секретаря – Ю. Колачковський.

Територіальна специфіка існування організації виявилася в тому, що Товариство – як наголошує Н. Булик – членським складом і мовою було польським, однак існуючи у середовищі Львова і Східної Галичини, воно зосереджувало навколо себе і українських дослідників³⁹. Так, у першому списку членів Товариства присутнє прізвище І. Шараневича⁴⁰. Згодом до активної праці у Товаристві та часописі долучився і А. Петрушевич. Підтвердженням такої навмисної «наднаціональної» спрямованості організації можуть слугувати й слова самого С. Крижанівського, виголошені ним на першому засіданні: «...до спільної праці над доісторичною археологією в нашому Товаристві слід закликати вчених всіх народностей і племен, а перш за все спільних нам родом слов'янських племен-побратимів! Спільне давнє минуле, спільна історія і спільні пам'ятки об'єднують нас на ниві історії давніх епох, об'єднувати повинні нас і на полі археології! Жорстока бороть-

---

³⁷ Kronika Towarzystwa archeologicznego krajowego we Lwowie // Przegląd Archeologiczny (далі – РА). – 1876. – z. 1. – S. 29.

³⁸ ЦДІАУ у Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 44.

³⁹ Булик Н. Археологічні осередки Львова (1875–1914): Наукові пошуки та польові здобутки // Археологічні дослідження Львівського університету, вип. 11. – Львів, 2008. – С. 210.

⁴⁰ ЦДІАУ у Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 4, 9–16.

ба і всі справи політичні нехай будуть поза нами! Залишмо їх дипломатам і державним мужам!»⁴¹. Зазначимо, що цей заклик відобразився і в символі організації, що ним було обрано зображення Збруцького ідола. Округлий знак обрамляла повна назва Towarzystwo Archeologiczne Krajo-we, а в середині постать язичеського божества Святотида оточували написи його імені польською та українською мовами та рунічні знаки. Цим символом прикрашалися титули кожного номера часопису «РА».

Вважається, що безпосереднім поштовхом до ідеї організації Товариства та власного часопису була «українська тема» – виставка колекцій археологічних знахідок Східної Галичини (Відень, 1873 р.), зібраних львівською Ставропігією. Виставка була успішною та доволі резонансною, що дало можливість львівським дослідникам звернутися до цісаря з проханням розв'язати болоче на той час питання захисту від розорення історичної спадщини народу. У відповідь на державному рівні під страхом накладення штрафу, арешту або фізичного покарання було заборонено самовільно розкопувати історичні об'єкти та пам'ятні місця. Такий захід, як наголошує Н. Булик, мав стати на перешкоді скарбощукачам та аматорам від археології⁴². Водночас існував і ще один фактор втрат предметів старовини, пов'язаний з елементарною відсутністю розуміння їхньої історичної цінності. В останній чверті XIX ст. більшість артефактів виявлялася переважно випадково, про що не завжди повідомлялося владі і що також призводило до втрат. Назагал, стан тогочасних археологічних пошуків розцінювався зацікавленими особами як загрозливий.

---

⁴¹ Krzyżanowski S. Mowa miana dnia 20 lutego 1876 r. na pierwszym posiedzeniu wydziału // РА. – 1876. – р. 1. – з. 1. – S. 5.

⁴² Булик Н. До питання про формування археологічної науки в Галичині у XIX столітті // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 9. – Львів, 2005. – С. 381.

Саме це визначило й мету новоствореного Товариства, сформульовану у § 2 його Статуту: «охорона древніх знахідок, що реалізується шляхом збору, опису (або фотографування) та вивчення різноманітних рухомих та нерухомих пам'яток, які відносяться до минулого Галичини і Великого князівства Краківського»⁴³. Окрім цього, Товариство мало займатись популяризацією археології шляхом організації публічних обговорень її питань та видання, згідно з § 45 Статуту, часопису «Przegląd Archeologiczny»⁴⁴. Символом новоствореної організації стало зображення згадуваного Збруцького ідола. Ескіз емблеми обговорили й прийняли на засіданні організаційного комітету 12 січня 1876 р., а згодом затвердили на Загальних зборах⁴⁵.

Спеціально-історичний часопис «РА» видавався з 1876 до 1888 рр. з різною періодичністю та, навіть, тривалими паузами. Більш прискіпливе вивчення змісту номерів цього часопису дає можливість стверджувати, що видання 1876–1877 рр. та 1882–1883 рр. і 1888 р. суттєво відрізнялися між собою змістовим наповненням.

Першим головним редактором «РА» став львівський історик-аматор, красзнавець, археолог, етнограф, член правління Товариства та його бібліотекар Антоній Шнайдер. Структура першого номера часопису відповідала типовим взірцям, тогочасних науково-історичних видань. Перший, достатньо об'ємний, 100-сторінковий зошит часопису поділявся на чотири рубрики: статті, огляд наукової літератури з археології (її укомплектовував історик мистецтва, заступник голови Товариства Ю. Колач-

---

⁴³ ЦДІАУ у Львові. – Ф. 192 (Крайове археологічне товариство). – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 17–22 (Statut Towarzystwa).

⁴⁴ Sprawozdanie o Towarzystwie archeologicznym we Lwowie // РА. – 1882. – т. II. – з. I. – С. 102.

⁴⁵ Kronika Towarzystwa archeologicznego krajowego we Lwowie // РА. – 1876. – т. I. – з. 1. – С. 30.

ковський, який працював інженером-залізничником), різноманітних відомостей (містилася наукова інформація) та хроніки діяльності Товариства (забезпечував К. Відман, один із засновників і секретар львівської організації археологів).

Перший номер часопису 1876 р. відкривався публікацією виступу голови Товариства С. Кжижановського, яку виголосив виголошеному на першому засіданні відділу, що відбулося 20 лютого 1876 р.: «Панове! До спільної праці над передісторичною археологією мусимо запросити вчених усіх націй, а передовсім, спільних нам родом побратимів слов'янського племені. Спільне минуле, спільна історія і пам'ятки поєднують нас на теренах історії давніх епох і повинні єднати нас і на теренах археології. Нехай віддаляться від нас сучасні політичні протистояння. Залишімо їх дипломатам та державним діячам»⁴⁶.

Вивчення змісту номерів цього часопису дає змогу стверджувати, що видання під однією цією назвою з 1876–1877 рр. та 1882–1883 рр., 1888 р. суттєво відрізнялися. Попередній план видання передбачав щоквартальний випуск зошитів, але уже перший річник мав серйозну паузу, пов'язану з технічним моментом – робота над виданням влітку просто завмерла, через участь його творців в археологічних розкопках. Уже після виходу в світ першого зошита редакція виступила з заявою про неможливість регулярного друку, через участь співробітників часопису у літніх польових археологічних роботах. Протягом 1876 р. було видано три зошити часопису, і ще один у 1877 р. Через фінансові проблеми, прохолодне сприйняття спільнотою істориків і відтік кадрів робота над проектом, попри зусилля І. Шараневича та К. Відмана, припинилася. Видання відновили свою діяльність після того, як Товариство очолив Войцех Дзедушицький (1848–1909), політик,

---

⁴⁶ Krzyżanowski S. Mowa miana dnia 20 lutego 1876 r. na pierwszym posiedzeniu wydziału // PA. – 1876. – r. 1. – z. 1. – S. 4-5.

історик мистецтва і філософії, великий поціновувач античної культури. Його заступником став Антін Петрушевич (1821–1913) – відомий тоді науковець, активний діяч Ставропігії та Народного Дому у Львові. У 1882 році до попередньої концепції часопису як суто археологічного видання уже не поверталися. «РА» як орган відновленого Товариства став, водночас, і офіційною трибуною спеціальної цісарсько-королівської консерваторської служби, що діяла у Львові від 1873 р.⁴⁷

Після відновлення діяльності товариства знову почав виходити «Археологічний огляд», однак змінився характер публікацій, розміщених у цьому часописі⁴⁸. Попри те, що домінантною темою на сторінках часопису залишалася археологія, не бракувало тут й генеалогічних розвідок, причинкових публікацій, зокрема в галузі дипломатики та мистецтвознавчих оглядів. Автори часопису значно більшу увагу почали приділяти виданню джерел. Зокрема, опублікували зібрану А. Петрушевичем та І. Шараневичем збірку документів до історії Галичини XIV–XVIII ст., у рубриці «Історичні матеріали»⁴⁹. У 1882 р. це були грамоти та листи XIV–XVI ст., а у наступному році у цій рубриці публікувалися причинки XVI–XVIII ст.: лист П. Орлика до генерального асистента отців-єзуїтів в Римі (1727 р.) та документи про напад козаків на Перемишль у 1648 р.

А. Петрушевич також публікував такі фрагменти документів, як, наприклад, виписки з польського анонімого рукопису XVIII ст., що містив у собі різноманітні

---

⁴⁷ ЦДІАУ у Львові. – Ф. 192. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 28.

⁴⁸ Przegląd archeologiczny. Czasopismo poświęcone archeologii. Organ c. k. Konserwatorjum pomnikow oraz Towarzystwa archeol. kraj. we Lwowie. Lwow, 1882. – z. 1. IX + 120 s.; Lwow, 1883. – z. 2. 152 s.; z. 3. – 136 s. Lwow, 1888 (1890). – z. 4. – 258 s.

⁴⁹ Materiały historyczne // PA. – 1882. – z. 1. – S. 72–94; 1883. – z. 2. – S. 118–139; z. 3. – S. 101–124; 1888 (1890). – z. 4. – S. 191–206.

прозові та віршовані описи. Дослідник звернув увагу на жартівливий віршований перелік прізвищ литовських і руських вельможних родин на якомусь сеймі, автор якого зауважував відмінність цих прізвищ і потішався над «смішними руськими іменами»⁵⁰.

Видав А. Петрушевич також і щоденник Порфирія Важинського, холмського єпископа кінця XVIII – початку XIX ст.: «Про Діаріуш кс. Важинського (єпископа холмського) від 1780 до 1804 рр.»⁵¹. Дослідник подав коротку біографічну довідку про Порфирія Важинського, сина земського судді в Могилевській губернії, що обрав монаше служіння в ордені Василян, навчався в грецькому колегіумі в Римі, а повернувшись на батьківщину, спершу присвятив себе вчителюванню, згодом зробив непогану духовну кар'єру. П. Важинський цікавився політикою, був палким прихильником Т. Костюшки, підтримував його боротьбу, сам був її активним учасником і значну частину свого щоденника присвятив висвітленню подій цього повстання⁵².

Серед інших досліджень часопису відзначимо археологічно-лінгвістичні записки А. Петрушевича, у яких він зосередився на з'ясуванні значення і походження слова «рокош»⁵³. У цій розвідці автор трактує мову як найдавнішу та найважливішу археологічну пам'ятку людського роду. На його думку, родоводи слів певної мови з'ясовують

---

⁵⁰ Familie litewskie / Podaje A. Petruszewicz // PA. – 1882. – z. 1. – S. 114–115.

⁵¹ Wiadomość o diariuszu, czyli dzienniku ks. Porfirego Ważyńskiego (biskupa Chełmskiego) od roku 1780 do 1804. dnia 4 lutego napisanego / Podał X. A. i Petruszewicz // PA. – 1882. – z. 1. – S. 24–43; 1883. – z. 2. – S. 43–72; z. 3. – S. 38–50.

⁵² Wiadomość o diariuszu, czyli dzienniku ks. Porfirego Ważyńskiego (biskupa Chełmskiego) od roku 1780 do 1804. dnia 4 lutego napisanego / Podał X. A. i Petruszewicz // PA. – 1882. – z. 1. – S. 24–43.

⁵³ Petruszewicz A. Archeologiczno-linguistyczne zapiski. O znaczeniu i pochodzeniu słowa “rokosz” // PA. – 1882. – z. 1. – S. 94–102.

найдавнішу історію і культуру народу, сягаючи передісторичної доби. У цьому контексті А. Петрушевич писав про задум з'ясування початків історії Русі і Польщі за допомогою лінгвістики, розбираючи значення і походження окремих слів і топографічних назв, що подають багатий і важливий матеріал для археологічних пошуків.

Долучався до едиційної діяльності й І. Шараневич, який у часописі за 1882 р. опублікував повідомлення про надгробний пам'ятник Констанції Данилович з другої половини XVII ст. в Журові⁵⁴. Констанція Данилович жила в 2-й половині XVII ст. і була дружиною Яна Потоцького. Автор подав невелику замальовку історії місцевої церкви та роду Даниловичів, представники якого були поховані у ній.

Низка публікацій І. Шараневича стосувалася археологічних розкопок у Залукві, Галичі та Крилосі, що тривали в цей час⁵⁵. Так у часописі за 1883 р. трапляється детальний план робіт з віднайдення і дослідження старовинних будівель та інших пам'яток на території цих поселень. До укладання цього плану долучався також і професор Львівської політехніки В. Захаревич, адже силами його студентів-геологів забезпечувалися земельні роботи. А у наступних номерах публікувалися звіти про ці археологічні пошуки⁵⁶. Зокрема, у 1883 р. у результаті розкопок, що проходили у Галичі, було віднайдено фундамент

---

⁵⁴ Szaraniewicz I. Pomnik Konstancyi Daniłowiczownej w kościele obrz. łać. w Żurowie // PA. – 1882. – z. 1. – S. 22–24.

⁵⁵ Szaraniewicz I. Plan robot podjęć się mających w celu odszukania i bliższego zbadania starodawnych budowli lub innych historycznych pomników w Załukwi, Haliczu i Kryłosie // PA. – z. 2. – S. 3–6; Ejusd. O rezultatach poszukiwań archeologicznych w okolicy Halicza w r. 1883 // PA. – z. 3. – S. 3–9; Ejusd. O rezultatach poszukiwań archeologicznych w okolicy Halicza w r. 1884 i 1885 // PA. – 1888 (1890). – z. 4. – S. 3–90 і додатки.

⁵⁶ Szaraniewicz I. O rezultatach poszukiwań archeologicznych w okolicy Halicza w r. 1883 // PA. – 1883. – z. 3. – S. 3–9.

церкви Благовіщення та знайдено кілька артефактів (хрестики, монети, уламки декорацій кам'яних), а при дослідженні валу довкола фундаменту церкви Св. Спаса знайшли кам'яний гріб. Цей звіт супроводжувався зображенням плану розкопок і карти розташування знахідок.

Своєрідне переосмислення зробленого трапляється у публікації І. Шараневичем (1888 р.) звіту про продовження розкопок, що тривали у 1884 та 1885 роках. З огляду на нові відкриття, здійснені в ці роки, потребували уточнення попередні висновки. Звертав увагу І. Шараневич і на труднощі в процесі роботи. Так видається цікавим сюжет про консервацію опрацьованих дослідниками гробів з піщаника, яку було порушено весною 1884 р., в результаті чого пам'ятка зазнала ушкоджень. Це змусило організаторів досліджень звернутися до влади Галичини з проханням вжити заходів щодо таких ситуацій. Результатом стало підписання у травні 1884 р. розпорядження Намісництва про охорону пам'яток та недопущення їх руйнування.

Також І. Шараневич подавав у своїй публікації детальний опис знайдених фундаментів, висловлював гіпотези про ймовірний вигляд будівель, пробував їх ідентифікувати, зіставляючи з інформацією з давніх писемних джерел. Спробував з'ясувати щось про діяльність орденів латинського обряду в Галичі. Детально розповідав про мотиви перенесення князем Данилом столиці з Галича до Холма у 1236 р. та описував історію цих міст у XIII ст. – в часи монгольських наїздів. Цікавим також видається сюжет про походження та родину Данила Галицького, запропонований автором. Уся ця дослідницька інформація І. Шараневича позначалася ґрунтовністю, що вигідно вирізняло цей звіт від попередніх. А знахідки з цих розкопок

презентувалися на археологічній виставці у Львові у 1885 р.⁵⁷.

Перші львівські наукові часописи і ті, що значну частину свого змісту присвячували питанням історії (видання *Ossolineumi*, 1829–1869 pp.), і ті, що були спеціально науковими проєктами (*Przegląd Archeologiczny*, 1876–1888 pp.) залучали до співпраці українських учених. Українські дослідники презентували широкий спектр проблем: від мовознавства – до історії та археології. Щоправда ці наукові контакти ніколи не були системного характеру, залежали від особистих зв'язків з редакторами часописів і піддавалися зовнішньому впливу політичних обставин. Але кожен вихід українських учених у публічний простір давав можливість презентувати свій доробок ширшому загалу, а польським дослідникам – розширити межі власного бачення проблем.

---

⁵⁷ Szaraniewicz I. O rezultatach poszukiwan archeologicznych w okolicy Halicza w r. 1884 i w 1885 // PA. – 1888. – z. 4. – S. 3–89.